

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)
№02071211
М. В. Афанасьєв

Регіональна та національна безпека

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань 29 "Міжнародні відносини"
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Вид дисципліни базова
Мова викладання, навчання та оцінювання українська

Завідувач кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу
 Отенко Ірина Павлівна

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу

Протокол № 1 від 23.08.2019 р.

Розробник:

Іващенко Ганна Анатоліївна, к.е.н., доц. кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Активізація сучасних викликів та загроз у світі диктує необхідність вивчати, аналізувати та обмірковувати питання безпекознавства на глобальному, регіональному та національному рівні. Перед людством стоять питання, які потребують термінового вирішення, а саме: екологічні, демографічні, технологічні, економічні та політичні. Найбільш гострі проблеми глобального світу: демографічний вибух, людство на межі екологічних катастроф, проблеми ядерного стримування, значний економічний розрив між передовими країнами та країнами, які розвиваються, «гібридні» війни, політична нестабільність міжнародних відносин, військові конфлікти, незаконні анексії територій. Виникає необхідність глибокого розуміння всіх цих питань, їх моніторингу та систематизації, а також знаходження шляхів вирішення.

Вивчення дисципліни дає можливість студенту набути досвіду проведення оцінювання та аналізу питань забезпечення глобальної, міжнародної, колективної, регіональної та національної безпеки. Дасть змогу зрозуміти місце України в сучасному геополітичному просторі та її можливості захисту своїх інтересів.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Регіональна та національна безпека» складена відповідно до спеціальностей підготовки бакалаврів зі спеціальностей 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Регіональна та національна безпека» є формування у студентів комплексного уявлення про основні цілі, завдання та ключові напрямки зовнішньої політики України в сфері безпеки на регіональному та глобальному рівнях.

Завдання навчальної дисципліни:

розглянути теоретико-методологічні підходи до трактування змісту безпеки у сучасних міжнародних відносинах;

висвітлити ключові положення концепцій міжнародної безпеки;

надати комплексну уяву про тенденції розвитку глобальної та регіональної системи безпеки на сучасному етапі;

дослідити процес формування концептуальних засад та інституційних механізмів політики безпеки України в постбіполярний період;

проаналізувати напрямки реалізації політики безпеки України на глобальному та регіональному рівнях;

розкрити роль зовнішнього фактору в процесах формування та реалізації політики безпеки України.

Курс	2/3		
Семестр	1/2		
Кількість кредитів ECTS	4/5		
Аудиторні навчальні заняття	лекції	30	32
	практичні	30	32
Самостійна робота		60	86
Форма підсумкового контролю	залік / іспит		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Теорія міжнародних відносин	Основи міжкультурної комунікації
Політекономія	Міжнародне право
Країнознавство	
Філософія	
Всесвітня історія	

Студенти, що завершили курс даної дисципліни, повинні:

знати:

сутність безпеки крізь призму взаємозв'язку національної, регіональної та глобальної безпеки;

основні положення концепцій міжнародної безпеки;

сучасні загрози та виклики міжнародній безпеці та існуючі підходи до протидії;

регіональні та міжнародні організації з питань безпеки та співробітництва;

пріоритети зовнішньополітичного курсу України щодо посилення безпеки на регіональному та глобальному рівнях;

напрямки взаємодії України з міжнародними регіональними організаціями та окремими державами з питань посилення безпеки та протидії загрозам безпеці.

вміти:

аналізувати ключові тенденції розвитку глобальної та регіональних систем безпеки;

вибудовувати перспективні сценарії розвитку регіональних систем безпеки з урахуванням існуючих тенденцій та закономірностей;

самостійно робити висновки щодо можливих викликів та загроз безпеці України в процесах реалізації її взаємодії з міжнародними та регіональними організаціями та окремими країнами;

вміти працювати з джерелами, монографіями, найсучаснішими політологічними працями вітчизняних та зарубіжних авторів; критично осмислювати інформацію та робити самостійні висновки.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Проблеми безпеки в сучасних міжнародних відносинах

Тема 1. Сутність безпеки в міжнародних відносинах

Наукова та політична актуальність навчальної дисципліни «Регіональна та національна безпека». Предмет, методи та основні завдання навчальної дисципліни. Сучасні світові процеси (глобалізація та регіоналізація міжнародних відносин) та їх вплив на сутність безпеки. Базові та сучасні концепції міжнародної безпеки. «Національна безпека», «регіональна безпека» та «міжнародна безпека». Сутність системи міжнародної безпеки. Сучасні загрози та виклики національній та міжнародній безпеці. Місце України в системі міжнародної та регіональної безпеки.

Тема 2. Глобальна безпека

Поняття, систематизація та класифікація глобальних проблем. Тенденції глобалізації. Доктринальне розуміння тенденцій глобалізації. Зростання соціально-економічної нерівності населення між бідними і багатими країнами – головна проблема сучасності. Поняття та характеристика екологічних проблем. Демографічні проблеми сучасності. Демографічна ситуація та демографічні тенденції в Україні. Проблеми енергетичного забезпечення глобального світу. Роль держав та інших політичних і громадських утворень у вирішенні глобальних викликів і загроз.

Тема 3. Міжнародні конфлікти та війни як основна загроза регіональній безпеці

Теоретичні та методологічні аспекти вивчення конфліктів та війн. Особливості міжнародних конфліктів в XXI столітті. Етнічні та міжнаціональні конфлікти. Основні механізми врегулювання конфліктів. Технології силового та несилового вирішення сучасних конфліктів.

Тема 4. Роль міжнародних організацій в формуванні та трансформації системи міжнародної безпеки

ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток. Органи ООН з підтримки миру та безпеки (Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Міжнародний суд ООН). Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації. Пріоритетні напрямки діяльності ОБСЄ з підтримки безпеки та миру. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки. Еволюція концептуальних засад НАТО у постбіполярний період. Роль Європейського Союзу в системі міжнародної безпеки. Особливості реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС на сучасному етапі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Забезпечення національної безпеки України

Тема 5. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України

Підходи України до визначення національної та міжнародної безпеки: аналіз основоположних документів. Підходи України до посилення безпеки на

національному та міжнародному рівнях. Класифікація викликів та загроз національній безпеці. Стратегічні цілі та основні завдання політики національної безпеки української держави. Воєнно-політичні аспекти національної безпеки України. Пріоритетні напрямки реалізації зовнішньої політики України у сфері безпеки та захисту національних інтересів. Повноваження та компетенція органів влади в Україні в сфері безпеки.

Тема 6. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ

Пріоритетні питання діяльності України в ООН. Проблема реформування ООН та позиція України. Україна та ОБСЄ в контексті трансформації системи міжнародної безпеки.

Інтереси України щодо участі в операціях з підтримки миру. Нормативно-правове регулювання миротворчої діяльності України: національний та міжнародний контекст. Місце України в міжнародних миротворчих силах, зокрема під егідою ООН та ОБСЄ.

Тема 7. Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки

Україна в системі європейської безпеки. Взаємодія Україна - НАТО. Співробітництво України та ЄС в сфері безпеки.

Безпекове співробітництво України з країнами Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Участь України у врегулюванні конфліктів в Європі: історія і сучасність. Інтереси та підходи України до врегулювання конфліктів в Європі.

Тема 8. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки

Безпека України в контексті діалогу з провідними акторами та стратегічними партнерами: проблеми та перспективи. Діалог Україна-США з питань міжнародної безпеки. Основні напрямки взаємодії в сфері безпеки України з іншими країнами. Співробітництво України з країнами Сходу та Азії в безпекових питаннях.

3. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями, які наведено нижче.

Студент демонструє вміння застосовувати теоретичні положення, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах. Студент показує знання навчального матеріалу та здатність ефективно використовувати їх для виконання практичних завдань. Студент може організовувати проведення оригінального аналітичного дослідження, поєднуючи результати різних досліджень для отримання та представлення остаточного результату.

Студенти показують здатність повністю виконати всі завдання, відповіді при цьому є чіткими, лаконічними, логічними та науково-обґрунтованими. Чітко відтворено послідовність розв'язку кожного завдання. Студент застосовує крім типового алгоритму, творчий підхід до розв'язання задач. Студент використовує елементи концептуалізації та моделювання для вирішення актуальних завдань.

Студентом демонструються ґрунтовні знання навчального матеріалу, включаючи алгоритми розрахунків; аргументовані відповіді; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач з допущенням незначних арифметичних помилок. Студент може вибудовувати перспективні сценарії розвитку регіональних систем безпеки з урахуванням існуючих тенденцій та закономірностей.

Студент аргументовано аналізує наведені дані, надає науково-обґрунтовані висновки. Студент самостійно робить висновки щодо можливих викликів та загроз безпеці України в процесах реалізації її взаємодії з міжнародними та регіональними організаціями та окремими країнами.

Студент показує міцні знання навчального матеріалу, включаючи правильні розрахунки; аргументовані відповіді на поставлені запитання в ході розв'язання завдань, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності. Студенти можуть інтерпретувати результати та брати участь у дискусіях стосовно наукового значення та потенційних наслідків отриманих результатів.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є такі, що наведено нижче.

Студент вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач. У відповідях мають місце деякі непринципові помилки несуттєвого характеру. Це можуть бути арифметичні помилки, незначне порушення послідовності розв'язання задач, недостатня аргументованість, або незначні помилки при наданні висновків. При цьому студентом самостійно відтворено основний навчальний матеріал. Студент може аналізувати ключові тенденції розвитку глобальної та регіональних систем безпеки. Студенти вміють працювати з джерелами, монографіями, найсучаснішими політологічними працями вітчизняних та зарубіжних авторів; критично осмислювати інформацію та робити самостійні висновки.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається з 1 теоретичного запитання та 3 практичних задач (ситуаційної, діагностичної та евристичної).

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеною в табл.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за тижнями згідно технологічної карти подано в табл.

Розподіл балів за тижнями для 3 курсу

Теми змістового модуля			Практичні заняття	Перевірка есе	Презентація	Експрес-опитування	Перевірка домашніх завдань	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього
Змістовий модуль 1 Проблеми безпеки в сучасних міжнародних відносинах	Тема 1. Сутність безпеки міжнародних відносинах	1-2 тиждень				4				4
	Тема 2. Глобальна безпека	3-4 тиждень	2			2	2	5		11
	Тема 3. Міжнародні конфлікти та війни як основна загроза регіональній безпеці	5-6 тиждень	4				2			6
Змістовий модуль 2. Забезпечення національної безпеки України	Тема 4. Роль міжнародних організацій в формуванні та трансформації системи міжнародної безпеки	7-8 тиждень				2	3			5
	Тема 5. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України	9-11 тиждень		5	1	4		5		15
	Тема 6. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ	12-13 тиждень	2				3			5
	Тема 7. Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки	13-15 тиждень		5	2					7
	Тема 8. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки	16 тиждень							7	7
	Іспит									40
	Усього		8	10	3	12	10	10	7	100

Розподіл балів за тижнями для 2 курсу

Теми змістового модуля			Практичні заняття	Перевірка есе	Презентація	Експрес-опитування	Перевірка домашніх завдань	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього
Змістовий модуль 1 Проблеми безпеки в сучасних міжнародних відносинах	Тема 1. Сутність безпеки міжнародних відносинах	1-2 тиждень				4				4
	Тема 2. Глобальна безпека	3-4 тиждень	2			2	2	5		11
	Тема 3. Міжнародні конфлікти та війни як основна загроза регіональній безпеці	5-6 тиждень	4				2			6
Змістовий модуль 2. Забезпечення національної безпеки України	Тема 4. Роль міжнародних організацій в формуванні та трансформації системи міжнародної безпеки	7-8 тиждень		10		2	3			15
	Тема 5. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України	9-11 тиждень		5	10	4		5		24
	Тема 6. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ	12-13 тиждень	2				4			6
	Тема 7. Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки	13-15 тиждень	10	5	2					17
	Тема 8. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки	16 тиждень							17	17
Усього			18	20	12	12	11	10	17	100

4. Рекомендована література

4.1. Основна

1. Барабанов О. Н. Современные глобальные проблемы мировой политики / О. Н. Барабанов, С. С. Веселовский, В. А. Голицын ; ред. М. М. Лебедева. – М. : Аспект Пресс, 2009. - 255 с.
2. Бегма В. М. Оборонна політика України на початку XXI століття : аналітична доповідь / В. М. Бегма . – К. : НІСД, 2010. - 72 с.
3. Бен-Гера М. Менеджмент державної політики: ключові гравці : переклад з англійської мови / М. Бен-Гера, Д. Саймон ; пер.: І. Чуприна, Т. Перепелиця. - К. : Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС, 2009. - 143 с.
4. Власюк, О. С. Система економічної безпеки держави / О. С. Власюк ; ред. А. І. Сухоруков. – К. : Видавничий дім "Стилос", 2010. - 684 с.
5. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України : підручник / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. - К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
6. Горбулін В. П. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України : / А. Б. Качинський. - К. : ДП "НВЦ "Євроатлантикінформ", 2007. - 592 с.
7. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства: навч. посіб./ І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков.–Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. –252 с.
8. Петряєва З. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки [Електронний ресурс] : навч.-практ. посіб. / З. Ф. Петряєва, Г. А. Іващенко ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (3,42 МБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. - 241 с. :
9. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки : навч. посіб. / Г. П. Ситник, В. І. Абрамов, Д. Я. Кучма ; за заг. ред. Г. П. Ситника : у 3 ч. Ч.1 : Філософсько-методологічні та системні основи забезпечення національної безпеки. – К. : НАДУ, 2009. – 248 с.
10. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки : навч. посіб. / Г. П. Ситник, В. І. Абрамов ; за заг.ред. Г. П. Ситника : у 3 ч. Ч. 2 : Методологічні основи державного управління національною безпекою. - К. : НАДУ, 2009. – 240 с.
11. Ситник Г. П. Концептуальні та організаційні засади забезпечення національної безпеки : навч. посіб. / Г. П. Ситник. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 120 с.
12. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика : навч. посіб. / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук ; за заг. ред. Г. П. Ситника. - Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. - 616 с.

4.2. Додаткова

13. Воронцов С. Б. Проблеми та напрями реалізації експортного потенціалу паливно- енергетичного комплексу України : аналітична доповідь / С. Б. Воронцов, С. В. Бегун, А. А. Білуха, О. П. Кошарна ; ред. А. Ю. Сменковський. - наукове видання. - К. : НІСД, 2011. - 48 с.
14. Глобальное конкурентное пространство / ред. О. Г. Белорус. - К. : КНЭУ, 2008. - 720 с. 5. Гор А. Земля у рівновазі: екологія і людський дух / А. Гор ; ред.: В. Вовк, С. Семенець, Т. Яхєєва. - К. : Інтелсфера, 2001. - 393 с.
15. Власюк О. С. Український соціум / О. С. Власюк, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико. – К. : Знання України, 2013. – 791 с.

4.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

16. Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
17. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. . – Режим доступу : <http://www.rnbo.gov.ua/>

18. Регіональна та національна безпека. – Режим доступу:
<https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5353>